

De Heksloot: inventarisatie & nestbescherming in 1990

Coen Looy, Hugo Kracht &
Tom van den Boomen

Inleiding

Vanaf 1982 wordt de Hekslootpolder (HSP) jaarlijks geteld op de aanwezigheid van broedvogels. Sinds 1989 gebeurt dit volgens de intensieve BMP-methode, die bestaat uit min. 7 tellingen, waaronder minimaal 1 avond- en 1 vroege ochtendtelling. Daarvoor werd de iets minder intensieve methode van Provinciale Waterstaat gebruikt.

De nestbescherming, waarmee Dirk Tanger van de Stichting Vrijwillig Natuur- en LandschapsBeheer in 1989 begon, werd in 1990 flink uitgebreid.

Tellingen en het weer

Het aantal tellingen bedroeg in totaal 9 waaronder 2 avond- en één vroege ochtendtelling. Een telling moest worden afgebroken wegens het slechte weer. De omstandigheden tijdens de overige tellingen waren redelijk tot goed. Naast de auteurs deden ook Fred Hopman en Frank Alink mee aan de tellingen.

De winter stelde voor de derde keer op rij niets voor en in februari werd het zelfs al 20 °C. Maart en april waren warme maanden en de vogels begonnen na hun terugkeer snel te broeden. De hooggespannen verwachtingen van het mooie voorjaar werden nogal getemperd, toen bleek dat meerdere soorten door de droogte en de daarmee samenhangende voedselschaarste in de bovenste bodemlaag niet of nauwelijks tot broeden kwamen. Dit verschijnsel deed zich vooral voor bij de Grutto en in mindere mate bij de Scholekster. Daarnaast konden de boeren door het warme voorjaar sneller het land op en eerder maaien. Dit heeft landelijk gezien de resultaten nogal ongunstig beïnvloed. In de HSP, waar relatief extensief 'geboerd' wordt, speelde dit probleem minder. Wel was er 13 april een boer bezig met het machinaal uitdiepen van de sloten, waarbij de bagger op de eerste 3-4 meter naast de sloot werd uitgespreid. Juist langs de greppels en sloten broeden veel vogels (is onze ervaring) en het is zeker dat bij deze activiteit nesten verloren zijn gegaan.

Tabel 1. Aantallen broedparen in de Hekslootpolder in 1982, 1989 en 1990. 1982 volgens telmethode Provinciale Waterstaat (PWS, 1985); 1989 en 1990 volgens BMP-telmethode. +=aanwezig als broedvogel, doch aantallen niet bekend.

	1982	1989	1990
Fuut	+	4	3
Knobbelzwaan	1-4	2	1
Bergeend	2-6	9	8
Krakeend	0	5	6
Wintertaling	0-4	1	1
Zomertaling	?	1	0
Wilde Eend	+	30	33
Slobeend	10-15	12	10
Kuifeend	0-8	3	2
Nijlgans	0	2	1
Torenavalk	0	1	1
Waterhoen	+	13	13
Meerkoet	7-15	31	37
Scholekster	26-37	32	19
Kievit	73-113	109	97
Watersnip	3	0	0
Grutto	37-40	39	40
Tureluur	22-29	29	24
Koekoek	0	+	+
Veldleeuwerik	+	3	3
Boerenzwaluw	+	2	2
Graspieper	+	4	4
Witte Kwikstaart	0	1	2
Patrijs	0	0	2
Rietzanger	4	1	2
Bosrietzanger	0	3	1
Kleine Karekiet	5	11	12
Rietgors	1	10	5
Ekster	?	2	2
Ringmus	?	2	2
Zwarte Kraai	0	1	1
Heggenus	0	0	1

Resultaten

De weidevogels deden het minder goed dan in 1989. De kievit en de Tureluur deden een stap terug maar bleven hoog scoren. De Grutto was dit jaar een bijzonder geval. Begin april telden we ongeveer 50 gepaarde stellen en verkeerden we in de veronderstelling dat 1990 een recordjaar voor deze soort zou worden. Die forse toename dankten we waarschijnlijk aan de die winter ingezette vergraving van de Westbroekpolder. Terugkerende Gruttoparen die hun terrein verlaten hadden probeerden hun geluk nu wellicht in de naast de Westbroek gelegen HSP. Tijdens latere tellingen in april en mei kwamen we echter tot lagere aantallen (max. 40 paar, zie tabel 1) en vonden we ook beduidend minder nesten dan voorgaande jaren. Hoewel er in de HSP in 1990 wel 40 paar Grutto's territoriumhoudend waren weten we vrijwel zeker dat er geen 40 broedsels zijn geweest, omdat meerdere paren vanwege droogte en daarmee samenhangende voedselschaarste niet tot nestelen zijn gekomen. Juist Grutto's zijn gevoelig voor droogte omdat ze met hun lange gevoelige snavel aangewezen zijn op zachte bodems met een rijke wormenstand.

De droogte heeft waarschijnlijk ook de Scholekster parten gespeeld al was bij deze soort ook sprake van beduidend minder territoriumhoudende. Wellicht dat Scholeksters bij voedselschaarste eerder wegtrekken dan Grutto's.

Van de andere weidevogels bleef de stand van Graspieper en Veldleeuwerik constant. Vooral de Veldleeuwerik staat landelijk gezien onder druk. Vanaf 1970 is deze soort in vele gebieden sterk afgenomen (tot meer dan 50%), voornamelijk door de intensivering van het grondgebruik. In de HSP, waar het grondgebruik vrijwel niet veranderd is, blijft de Veldleeuwerikenstand gelijk.

De Slobeend blijft met 10 broedpaar redelijk hoog scoren, al is dit toch het laagste aantal sinds 1982. Van de zeldzame broedvogels konden we alleen een broedgeval van de Wintertaling vaststellen. Zomertaling was niet aanwezig, maar broedde wel in de Vereenigde Binnenpolders nabij boerderij De Ettingen (med. Dirk Tanger). Ook Watersnippen keerden helaas niet terug.

De andere watervogels bleven vrijwel allen gelijk ten opzichte van 1989. De Fuut laat echter over een lange reeks van jaren een sterke afname zien: van 9-12 paar in 1983 tot 3 paar in 1990.

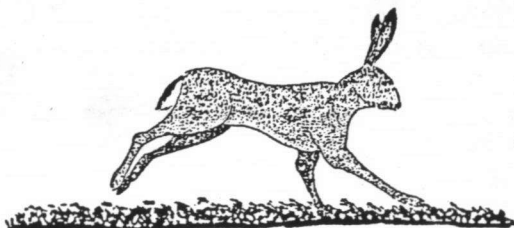
Dit is een afname van 65%! Een forse achteruitgang, hoewel vermeld dient te worden dat er in het begin van de jaren 80 sprake was van kolonievorming in de fortgracht van Fort Spaarndam-Zuid. De Krakeend zit nog steeds in de lift met 6 broedparen in 1990. Dit is veelzeggend als je bedenkt dat deze soort voor 1985 niet voorkwam in de HSP.

De Wilde Eend en Meerkoet namen verder toe en blijken hun maximum voor dit gebied nog steeds niet bereikt te hebben. Zachte winters beïnvloeden bij deze soorten de aantallen in het eropvolgende broedseizoen vaak sterk positief.

Het Waterhoen blijft gelijk, evenals de stand van Bergeend en Kuifeend. Deze laatste soort broedt slechts met enkele paren in de HSP omdat het water in de sloten te ondiep is voor deze soort.

Bij één van de boerderijen viel dit jaar weer een tweede broedgeval van de Witte Kwikstaart te noteren. Bij de rietvogels nam de Kleine Karekiet zelfs nog iets toe na de aantalsverdubbeling in 1989. 1990 was ook in andere gebieden in Noord-Holland een goed karekietenjaar. De Rietgors daarentegen zakte terug naar de normale stand voor de HSP, 5 paar. 1989 lijkt voor deze soort met 10 paar toch een uitschieter geweest te zijn. Rietzanger en Bosrietzanger bleven aanwezig met 1 à 2 broedparen.

Nieuw in 1990 was het broedgeval van een Heggemus in enkele bossjes langs het Spaarne. Opvallender echter was de aanwezigheid van twee paartjes Patrijs, die het gehele broedseizoen in dezelfde hoek van de HSP vertoefden en tot nieuwe broedvogelsoort gerekend mogen worden. Sinds 1950 is deze soort in Nederland sterk achteruitgegaan, reden waarom de soort op de "Rode Lijst van Bedreigde en Karakteristieke Broedvogels" is geplaatst. Het lijkt dat de Patrijs de laatste jaren weer iets in aantal toeneemt, maar Patrijzen zijn vrij wintergevoelig en de lichte toename kan veroorzaakt zijn door de laatste drie zachte winters.

Nestbescherming

In het tweede jaar van nestbescherming in de HSP konden we het gebied uitbreiden van 10 naar 20 ha, omdat boer Vink via ruil extra grasland had bijgekregen. Er hadden zich 13 vrijwilligers aangemeld, die meerdere keren onder leiding van Dirk Tanger meegingen in het veld. Omdat boer Vink zijn land weidevogelvriendelijk gebruikt en er perioden waren dat de nesten niet beschermd hoefden te worden, werd er ook in nestbescherming geoefend bij boerderij De Ettingen (Spaarnwoude).

Ook komend broedseizoen streven we naar uitbreiding van onze activiteiten, maar we zijn daarbij afhankelijk van de medewerking van de boeren in de HSP. De een is enthousiast, de ander wil er niets van weten. We blijven echter proberen boeren over de streep te trekken.

In totaal werden 24 nesten gevonden in het onderzochte gebied: 17 Kievits-, 5 Meerkoet-, 1 Scholeksterneest en 1 nest van Wilde Eend. Van deze 24 nesten verdwenen er 3 door onbekende oorzaken; de overige kwamen normaal tot ontwikkeling. Naast de gevonden nesten broedden naar alle waarschijnlijkheid ook de volgende soorten in het gebied: Tureluur (2 paar), Slobeend (1), Grutto (1), Graspieper (2) en Veldleeuwerik (1 paar).

De door boer Vink bijgekregen percelen hadden ondanks de gunstige ligging midden in de HSP (langs het Assendelver Voetpad) slechts een gering aantal nesten. De oorzaak hiervan is dat de percelen in voorgaande jaren beweide waren met paarden en op met paarden beweidde percelen is het broedsucces van de vogels laag. Bij jarenlange beweiding met paarden gaan vogels deze percelen mijden. Waarschijnlijk zal de vogelstand op deze percelen de komende jaren toenemen.

Toekomst

De HSP is en blijft een zeer weidevogelrijk gebied. Bebouwing, zoals de gemeente Haarlem die jarenlang voorstond, is uiteindelijk van de baan. Het gebied wacht nu op een definitieve inrichting door het Recreatieschap Spaarnwoude. De Vereniging Behoud de Hek-slootpolder zal daar nauw bij betrokken worden.

Toch is de definitieve veiligstelling van het gebied nog niet gerealiseerd. Er dreigen zelfs nieuwe gevaren. Eind 1990 hebben B&W van de gemeente Haarlem de afdeling Verkeer en Vervoer op-

dracht gegeven onderzoek te doen naar 'de mogelijkheid en wenselijkheid van de Vondelbrug'. Deze nieuwe brug zou een noordoostelijke ontsluiting van het industriegebied de Waarderpolder moeten realiseren, waardoor filevorming in de spitsuren bij de huidige Waarderbrug wordt verminderd en het centrum van Haarlem wordt ontlast. De Vondelbrug is geprojecteerd over het Spaarne vlak langs de windmolens bij Schoterog en de jachthaven aan de Spaarnedamseweg. De aan- en afvoerwegen van de brug zullen het zuidelijke puntje van de HSP doorsnijden maar het negatieve effect van de weg op de vogelstand zal natuurlijk veel verder reiken.

Dit alles is natuurlijk reden voor de Vereniging Behoud de Hekslootpolder acties te ondernemen richting politiek Haarlem om hen te overtuigen dat er naar andere oplossingen moet worden gezocht. U kunt de Vereniging Behoud de Hekslootpolder steunen door lid te worden en f 10,- over te maken op gironr. 5038962 t.n.v. Vereniging Behoud de Hekslootpolder, Karel Doormanlaan 132 2024 HP Haarlem. Huisgenoten kunnen volstaan met f 2,50. Leden ontvangen 4x per jaar het Hekslootnieuws met actuele informatie.

Literatuur

- Boonen, T. van den & J.C. Looij, 1990. Hekslootpolder weidevogeltellingen 1982-1989. *Fitis* (26) 2: 80-86.
- PWS Noord-Holland, 1985. Provinciale Milieu-inventarisatie Noord-Holland. Gegevens weidevogels 1979-1984. Haarlem.
- Scharringa, C.J.G., 1989. Resultaten Meetnet weidevogels Noord-Holland 1989. *De Graspieper* (10) 1: 27-30.
- Scharringa, C.J.G., 1990. Resultaten Meetnet weidevogels Noord-Holland 1990. *De Graspieper* (10) 4: 147-150.
- Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland, 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting SVN, Assendelft.
- Vogelwerkgroep Avifauna West-Nederland, 1981. Randstad en Broedvogels. Gianotten, Tilburg.